

Razumkov
centre

Аналітична записка

РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ВІЙНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОГНОЗИ

Катерина МАРКЕВИЧ
Провідний експерт економічних і
соціальних програм
Центру Разумкова

Київ 2022

РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ВІЙНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОГНОЗИ

Повномасштабна війна *росії* проти України, що стала продовженням військового вторгнення у 2014р., спричинила масштабні людські та економічні втрати. Величезні потоки вимушених внутрішньо та зовнішньо переміщених осіб, суттєво змінила ситуацію на ринку праці. У травневому звіті Міжнародної організації праці зазначено, що внаслідок повномасштабного вторгнення 4,8 млн. українців втратили роботу, що дорівнює 30% зайнятості в Україні у довоєнний період¹.

Сьогодні українцям надзвичайно важко адаптуватися до реалій сучасного життя країни, яка потерпає від війни. Соціальна напруженість, психологічна небезпеки та недостатній рівень матеріальної підтримки є ознаками поточної ситуації. Війна значно вплинула на українську систему соціального

захисту як з точки зору збільшення видатків, так і зменшення надходжень.

Досить важким став пошук роботи, яка б відповідала уподобанням та гідно оплачувалася. Саме «гідна праця», яку МОП визначає як «робота, яка відповідає головним прагненням людей, не тільки для отримання доходу, але й для безпеки для них самих і своїх сімей, без дискримінації чи переслідування»² може змінити післявоєнну трансформацію країни, покращуючи соціально-економічні умови³.

Водночас, роботодавці все частіше вимагають високих рівнів кваліфікації, але гарантії достатнього та гідного заробітку — мінімальні. Відтак, необхідність боротися за виживання сьогодні впливає на особливості

¹ Див.: The impact of the Ukraine crisis on the world of work: Initial assessments. — International Labor Organization, 11 May 2022, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ro-geneva/documents/briefingnote/wcms_844295.pdf.

² Див.: Decent Work, Report of the Director-General. ILO, Geneva, 1999, <https://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc87/rep-i.htm>.

³ Важливість робочих місць у післявоєнній відбудові була визнана у 1919р. у Версальському договорі, де зазначалося, що зайнятість має вирішальне значення для розбудови стійкого миру. Див.: A framework for ILO policy and action in the conflict-affected context. ILO, Geneva, 1 October 1999. http://www.oit.org/employment/Whatwedo/Publications/WCMS_116724/lang-en/index.htm.

працевлаштування, ринок праці та перспективи його формування, особливо з точки зору реінтеграції різних груп населення, які постраждали від військового конфлікту, як-то демобілізовані комбатанти, особи з особливими потребами, внутрішньо переміщені особи, біженці, жінки та молодь.

За даними Державної служби зайнятості станом на 1 липня 2022р. статус безробітного мали 656 тис. осіб. Водночас, ці дані не відображають ситуацію повною мірою, оскільки не усі безробітні є зареєстрованими, тим більше, велика їх частина виїхала за кордон. Кількість же вакансій, зареєстрованих в Державній службі зайнятості, становить 25,1 тис. од., що на 65% менше порівняно з відповідним періодом 2021р. (71,8 тис. од.). Відтак, суттєвим є дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили: станом на 1 липня 2022р., в середньому по Україні, на одне вільне робоче місце претендувало 13 безробітних проти 5 на відповідну дату 2021р. Оцінки ж різних кадрових порталів свідчать, що конкуренція між шукачами роботи потроху зменшується, але деякі сфери досі мають набагато більшу конкуренцію через наявність попиту та абсолютний брак вакансій.

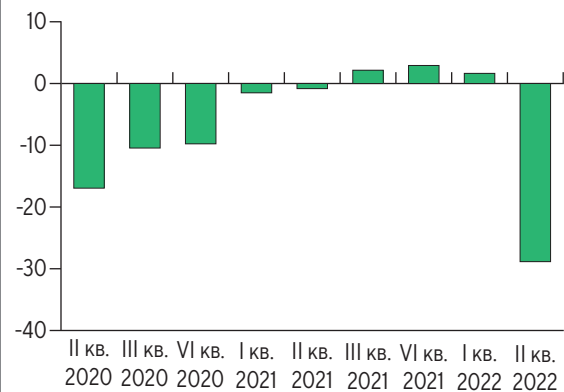
Міжнародна організація праці спрогнозувала, що **за умов негайного припинення військових дій**, може настати швидке відновлення з поверненням 3,4 млн. робочих місць, скоротивши безробіття до 8,9%. За сценарієм же **подальшої військової ескалації** втрата робочих місць зросте до 7 млн. осіб або 43,5%⁴.

На жаль, наразі підприємства майже усіх сфер планують скорочення персоналу протягом найближчого року в середньому до третини – 29%, що ускладнює стан речей на ринку праці.

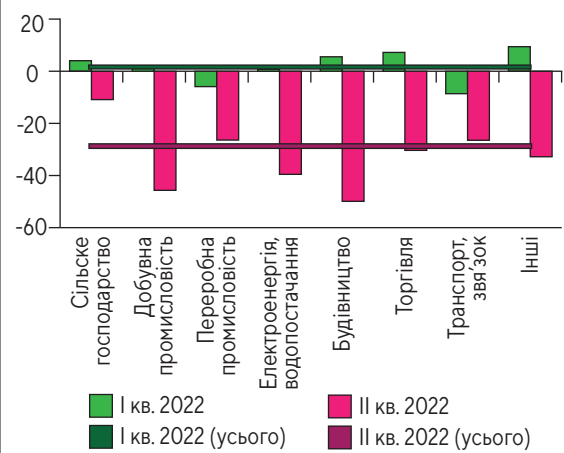
Водночас, вирішити проблеми з безробіттям можливо: після закінчення війни ринок праці поступово відновлюватиметься, але затребуваність професій зазнає змін. Професії, які раніше були популярними, можуть втратити актуальність або ж взагалі зникнути. При цьому фахівці, які були менш

затребувані, виявляться «в ціні». Попит на деякі професії з'явиться вперше, зокрема на ті, що потребуватимуть концептуально нових навичок. Разом з тим, необхідними стануть зміна та удосконалення політик (інструментів та механізмів), які дозволять максимально пристосуватися до змін на ринку праці з урахуванням особливостей постконфліктного відновлення (прогноз та аналіз попиту і пропозицій на ринку праці, підготовка, перекваліфікація, допідготовка працівників, гарантування працевлаштування та компенсація втрати робочих місць тощо).

**ДИНАМІКА ОЧІКУВАНЬ РЕСПОНДЕНТІВ
ЩОДО ЗМІНИ КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ
У НАСТУПНІ 12 МІСЯЦІВ,**
баланс відповідей

**ОЧІКУВАННЯ РЕСПОНДЕНТІВ
ЩОДО ЗМІНИ КІЛЬКОСТІ ПРАЦІВНИКІВ
У НАСТУПНІ 12 МІСЯЦІВ
ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,**
баланс відповідей

⁴ Див.: The impact of the Ukraine crisis on the world of work: Initial assessments. – International Labor Organization, 11 May 2022, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-europe/-ro-geneva/documents/briefingnote/wcms_844295.pdf.

ПРОФЕСІЙНІ ГРУПИ, НА ЯКІ БУДЕ ІСНУВАТИ ПІДВИЩЕНИЙ ПОПИТ ПІСЛЯ ВІЙНИ: ПРОГНОЗНІ ОЦІНКИ

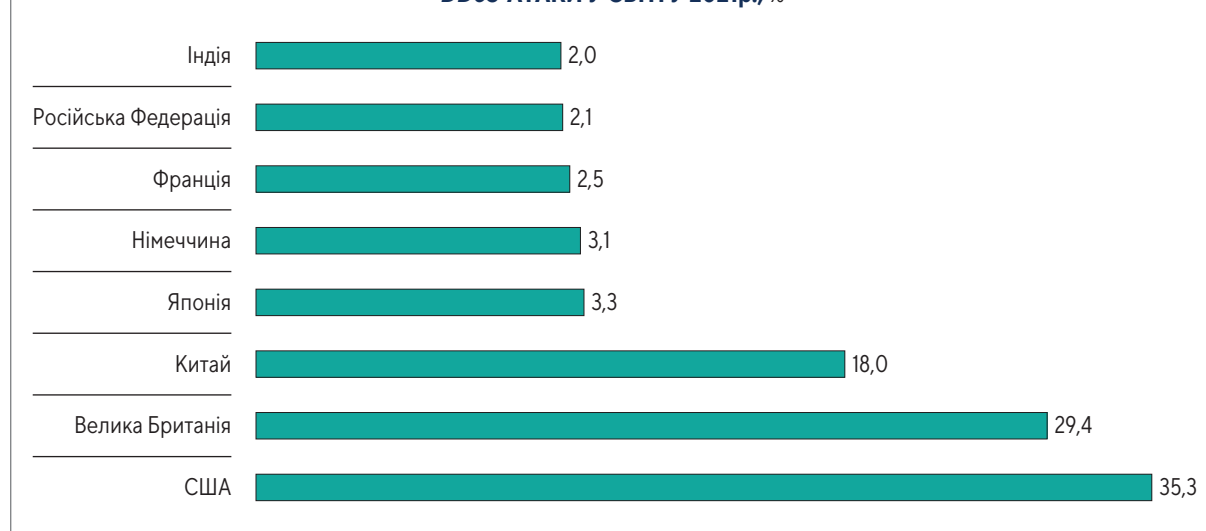
Професійні військові. У період з 1991р. по 2013р. армія України внаслідок геополітичних змін та внутрішньополітичних процесів зазнала скорочення та суттєвих структурних змін. Загальна чисельність військових формувань, дислокованих станом на 1991р. на території України, становила близько мільйона військовослужбовців та кількості тисяч цивільних службовців (збройні сили, внутрішні війська, прикордонні війська, залізничні війська, сили цивільної оборони). Упродовж 1992-2000рр. відбулося скорочення чисельного складу ЗСУ на 545 тис. осіб, у т.ч. 410 тис. військовослужбовців, а в наступні 10 років — ще на 200 тис. осіб (у т.ч. 160 тис. військових). Станом на 2014р. чисельність ЗСУ становила майже 130 тис. військових і 44,6 тис. цивільного персоналу. До початку російської агресії чисельність ЗСУ була доведена до 256 тис. осіб, а за рахунок створення сил ТрО їх чисельність планувалося збільшити ще на 130 тис. осіб. Станом на липень 2022р., внаслідок повномасштабного вторгнення з боку росії український сектор безпеки та оборони за своєю чисельністю перевищив 1 млн. бійців⁵.

Навіть за переможного для України звершення війни росія ще тривалий час

залишатиметься для неї екзистенційною загрозою. Отже зміцнення сектору безпеки має розглядатися як першочерговий пріоритет з точки зору не лише власне безпеки України, але й зменшення ризиків і захисту іноземних інвестицій у повоєнну відбудову та розвиток. Це визначатиме великий попит на ринку праці на військові кадри, масштаби і структура якого залежатиме від динаміки безпекової ситуації навколо України та у світі, обраних напрямів і пріоритетів реформування сектору безпеки, темпів впровадження досягнень науково-технічної революції та модернізації парку озброєнь, впровадження та сучасної системи кадрового менеджменту тощо.

Спеціалісти (аналітики та інженери) з кібербезпеки. Однією з найсерйозніших загроз сьогодення в усьому світі є кібервійна, в неї втягнутою також стала Україна. Кіберпростір став «театром» воєнних дій: конфлікти між різними суб'єктами міжнародного права більшою мірою розгортаються не у фізичному просторі, а у кіберпросторі. Це спровокувало збільшення кількості DDoS-атак⁶, які ширяться країнами. І хоча Україна не входить до Топ-рейтингу країн з DDoS-атак, проте з початку 2022р. піддається їм регулярно, оскільки країна-агресор намагається знищити українську інфраструктуру за допомогою кібератак.

DDoS-АТАКИ У СВІТІ У 2021р., %⁷

⁵ Див.: Резніков оцінив чисельність сектору безпеки і оборони в Україні. — Слово і Діло, 8 травня 2022р., <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/08/novyna/bezpeka/reznikov-ocziniv-chyselnist-sektoru-bezpeky-oborony-ukrayini>.

⁶ Спрямовані на блокування входу до мереж, перервавши або призупинивши послуги хоста через віддалений контроль зловмисним програмним забезпеченням.

⁷ Джерело: Sava J. A. Global distributed denial of service (DDoS) attacks worldwide in 2021, by attacked country. — Statista, 14 February 2022, <https://www.statista.com/statistics/1255583/ddos-attacks-by-attacked-country/#:~:text=In%202021%2C%20around%2035%20percent,below%2020%20percent%20of%20attacks>.

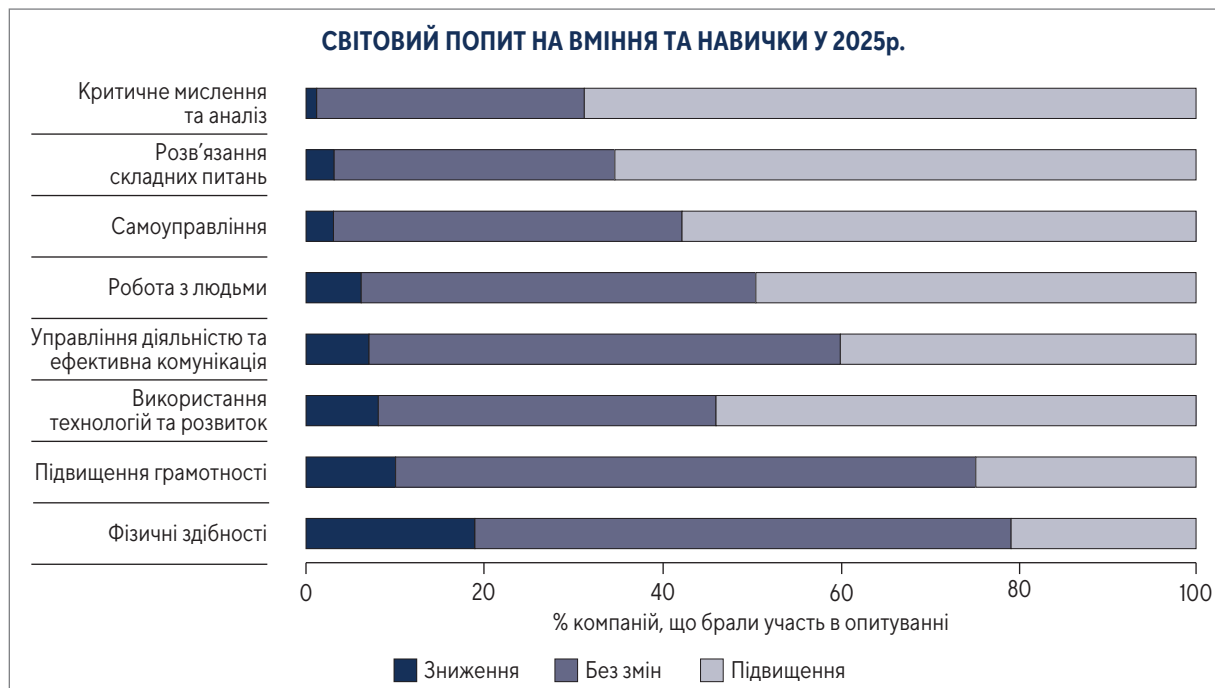
Вторгнення *росії* в Україну суттєво збільшило рівень атак у 2022р. на критично важливу інфраструктуру та урядові сайти, що несе зростаючу загрозу як державним, так і комерційним структурам по всьому світу. Загалом кількість *DDoS*-атак у 1 кв. 2022р. порівняно з 1 кв. 2021р. збільшилася на 450%, а тривалість таких атак зросла майже на 8 000%⁸. Зростання атак на програмне забезпечення як засіб отримання доступу до інших організацій означає, що компанії в різних секторах у всьому світі стикаються з підвищеними кіберризиками всередині ланцюгів постачання.

Хоча найбільше збоїв відбувалося в лютому-березні 2022р., *DDoS*-атаки продовжують вражати Україну, а перебої з'являються майже щодня на територіях, де відбуваються бойові дії. За даними Держспецзв'язку, з початку війни *росії* проти України, остання зазнала понад 3000 організованих *DDoS*-атак. Рекорд склав 275 *DDoS*-атак на добу, а найпотужніша на піку перевищувала 100 Гбіт/с⁹. Але Україна не є єдиною країною, яка стикається з *DDoS*-атаками з початку вторгнення *росії*. Кілька союзних держав повідомили про *DDoS*-атаки, у т. ч. Велика Британія, Італія, Румунія та США.

В Німеччині ж атака порушила супутникове підключення та вимкнула дистанційний моніторинг 5 800 вітрових турбін¹⁰. У такий спосіб *росія*, ймовірно, мстить за впроваджені економічні санкції та підтримку Заходу.

Несанкціонований доступ до даних є значною загрозою для національної безпеки України. Саме фахівці з захисту даних та кіберпростору зможуть створити більш цілісну та ефективну систему безпеки, яка допоможе захистити дані від небезпек кіберзагроз, запобігши їх витоку. Заохочення потреби України у фахівцях з кібербезпеки дозволить мінімізувати «розрив» у цифровому розвитку порівняно з розвинутими країнами, посилити конкуренцію на ринках інформаційно-комунікаційних технологій, подолати ризики цифрової конфіденційності та забезпечити додаткові (не лише державні, але й приватні) інвестиції.

ІТ-спеціалісти, розробники та дизайнери. До військового вторгнення Україна була одним з найбільших у світі центрів підготовки ІТ-фахівців, а такі міжнародні гіганти як Apple, Google та Microsoft, наймали українських програмістів зважаючи на їх високий рівень знань.

⁸ Див.: Doyle P. Major DDoS attacks increasing after invasion of Ukraine. – TechTarget, 6 June 2022, <https://www.techtarget.com/searchsecurity/news/252521150/Major-DDoS-attacks-increasing-after-invasion-of-Ukraine>.

⁹ Див.: Mingas M. Data published on Ukraine DDoS attacks. – Capacity, 28 March 2022, <https://www.capacitymedia.com/article/29w6ghrh06rwjvbwsg35s/news/scale-of-ddos-attacks-on-ukraine-confirmed>.

¹⁰ Див.: Hardcastle J. L. Ukraine's secret cyber-defense that blunts Russian attacks: Excellent backups. The Register, 8 June 2022, https://www.theregister.com/2022/06/08/silverados_alperovitch_viasat_attack/.

Світ праці швидко розвивається та змінюється, і єдиний спосіб уникнути неминучого «зміщення» робочих місць, пов'язаного з цифровізацією, — перейти до вивчення та набуття навичок (діаграма «Світовий попит на вміння та навички у 2025р.»), які забезпечать безперешкодний доступ до інноваційних сервісів, а також навичок, завдяки яким робота не може бути автоматизована або оброблятися ким-небудь іншим, включаючи обслуговування самими клієнтами.

Освітня платформа Coursera випустила Global Skill Report 2022, в якому проаналізувала тенденції з перекваліфікації у понад 102 країнах світу. Згідно дослідження українці є одними з найкращих працівників у світі: за шкалою загальної кваліфікації їм вдалося посісти 21 місце, випередивши Велику Британію, Грузію, Угорщину, Іспанію та країни Балтії. За рівнем технічної майстерності (у галузі штучного інтелекту, розробці сайтів, дизайні та проектуванні інтерфейсів, кібербезпеці, хмарних обчислень, Інтернет речей, мови програмування JavaScript) Україна посіла 8 сходинку.

МІСЦЕ УКРАЇНИ У СВІТОВОМУ РЕЙТИНГУ КОМПЕТЕНЦІЙ У РІЗНИХ СФЕРАХ,
% необхідних компетенцій¹¹

Рейтинг	Країна	Бізнес	Технології	Дані
1	Швейцарія	99	94	97
2	Данія	94	97	97
3	Індонезія	30	100	100
4	Бельгія	98	89	90
5	Сінгапур	90	95	82
6	Японія	67	98	91
7	Нідерланди	82	90	93
8	Швеція	81	97	94
9	Німеччина	92	85	88
10	Болгарія	80	86	95
20	Польща	41	92	80
21	Україна	21	93	81

Розвиток технологій військового та подвійного використання зумовлює суттєві зрушення в структурі озброєнь збройних сил зі збільшенням у ній ваги автономних систем з використанням штучного інтелекту. Відповідне зростання попиту очікується і на фахівців у галузях виробництва та застосування таких систем. Мірою впровадження у збройні сили автоматизованих систем управління, підготовки та прийняття рішень (на всіх рівнях — від тактичного до стратегічного) збільшуватиметься попит на системних аналітиків, здатних працювати з великими обсягами даних. Справжнє «полювання» очікується на осіб, спроможних формувати, готувати та очолювати команди таких фахівців.

Передбачається, що крім IT-спеціалістів в Україні найближчими роками **з'являться нові професії**, як-то будівельники smart-доріг¹², IT-медики, проектувальники роботів. Найбільш перспективними професіями в найближчому майбутньому можуть стати **фахівець з машинного навчання, архітектор хмарних систем, дизайнер VR (virtual reality), архітектор енергонуюльових будинків**¹³.

Після закінчення війни будуть потрібні **програмісти, які спеціалізуються на розвитку е-комерції**, де Україна збільшує свою присутність. Очікується, що дохід на ринку е-комерції у 2022р. досягне \$4,35 млрд. Сегмент е-комерції в Україні наразі займає

¹¹ Докладно див.: Global Skills Index 2021. — Coursera, <https://pages.coursera-for-business.org/rs/748-MIV-116/images/Coursera-Global-Skills-Report-2022.pdf>.

¹² Smart-дороги — це дороги, що оснащені технологічними інструментами, які взаємодіють із навколишнім середовищем (людьми та природою) для підтримки безпечного та ефективного транспортного сполучення. Такі дороги поєднують фізичну інфраструктуру (як-то датчики, сонячні панелі, інженерні споруди) з інфраструктурою програмного забезпечення (як-то штучний інтелект та Великі дані). Докладно див.: Stein A. Smart Roads of the Future. — PTV Group, 22 April 2021, <https://blog.ptvgroup.com/en/city-and-mobility/smart-roads-of-the-future>.

¹³ Такі будинки є не просто енергоефективними, вони здатні виробляти більше енергії, ніж споживають. Таким спеціалістам потрібно буде мати знання не лише в будівельній інженерії, але й енергоаудиті. Докладно див.: Smart-інфраструктура у сталому розвитку: світовий досвід та перспективи України. — Аналітична доповідь, Центр Разумкова, 2021, С.149, <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-SMART-%D0%A1IYTI-SITE.pdf>.

близько 4% ринку роздрібної торгівлі, водночас перспективи розвитку ринку сприятливі: щорічний темп зростання протягом наступних трьох років становитиме 18,76%, що призведе до прогнозованого обсягу ринку у \$7,29 млрд. у 2025р., а кількість користувачів на ринку е-комерції складе 23,4 млн¹⁴.

* Наведені дані не відображають вплив російсько-української війни на ринок.

Робітничі професії. Війна, яку *росія* розв'язала проти України, призвела до пошкодження та в окремих містах знищення фізичної

інфраструктури, як-то дороги, мости, залізниці, електростанції та системи зв'язку. Значними є руйнування об'єктів комунальної інфраструктури, шкіл (станом на 3 липня 2022р. 215 закладів зруйновано, 1889 — пошкоджені), медичних установ (станом на 24 липня 2022р. пошкоджено майже 900) та житлових будинків (станом на 30 червня зруйновано близько 120 тис. приватних домоволодінь та понад 20 тис. багатоповерхових будинків). Їх відбудова та модернізація вже сьогодні потребує кваліфікованих кадрів.

Затребуваними є **будівельники, проєктанти, архітектори, технологи, інженери з будівництва¹⁵ доріг, мостів та будівель**. Актуальними стануть робітничі спеціальності як-то **зварювальники, столяри, муляри, штукатурки, слюсарі, електрики та облицювальники**, які до початку повномасштабної війни також були в дефіциті. Водночас, сфера будівництва впливає на суміжні галузі, — сферу виробництва матеріалів та логістику. Так, одне робоче місце у будівництві може створити до семи робочих місць у суміжних галузях, що обслуговують будівельну галузь¹⁶.

НАЙБІЛЬШ ПОПУЛЯРНІ ПРОФЕСІЇ НА РИНКУ ПРАЦІ СТАНОМ НА ЛИПЕНЬ 2022р.¹⁷

Кваліфіковані робітники з інструментом	Швачка, слюсар-ремонтник, електромонтер, електрогазозварник, робітник з комплексного обслуговування й ремонту будинків, пекар, маляр, верстатник деревообробних верстатів, слюсар з ремонту колісних транспортних засобів, слюсар аварійно-відновлювальних робіт, слюсар-сантехнік
Робітники з обслуговування, експлуатації устаткування та машин	Водій, тракторист, токар, оператор заправних станцій, водій навантажувача, машиніст екскаватора, оператор верстатів, машиніст крана, фрезерувальник
Професіонали	Вчитель, лікар загальної практики — сімейний лікар, економіст, фармацевт, інженер, інженер з охорони праці, інспектор, юрисконсульт
Фахівці	Сестра медична, вихователь, електрик дільниці, механік, інспектор з кадрів, асистент-фармацевт, майстер виробничого навчання, представник торгівельний, бухгалтер, електромеханік
Працівники сфери торгівлі та послуг	Продавець, кухар, охоронник, молодша медична сестра, соціальний робітник, офіціант, продавець-консультант, бармен, перукар
Некваліфіковані працівники	Підсобний робітник, прибиральник службових приміщень, вантажник, укладальник-пакувальник, дворник, сторож, комірник, прибиральник територій, робітник з комплексного прибирання будинків

¹⁴ Джерело: Digital Markets. eCommerce, Ukraine. — Statista, June 2022, <https://www.statista.com/outlook/dmo/ecommerce/ukraine>.

¹⁵ Україна має змінити принципи побудови будівель з акцентом дотримання високого рівня безпеки.

¹⁶ Див.: Литвин О. Ринок праці в Україні кардинально зміниться: хто не залишиться без роботи, Obzrevatel. — 1 квітня 2022р., <https://news.obzrevatel.com/ukr/economics/fea/rinok-pratsi-v-ukraini-kardinalno-zminitsya-hto-ne-zalishitsya-bez-roboti.htm>.

¹⁷ Джерело: Ситуація на ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості у січні-червні 2022 року. — Офіційний сайт Державної служби зайнятості України, <https://www.dcz.gov.ua/analitics/67>.

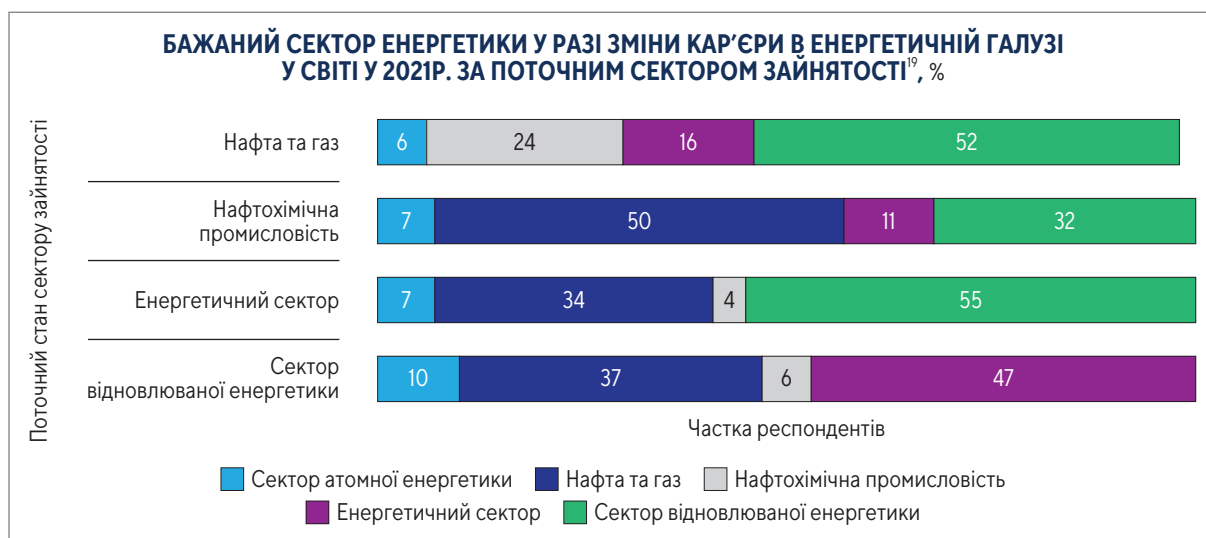
Що стосується актуальності професій в найближчі роки, то професія будівельника та усіх зазначених вище робітничих професій залишатиметься актуальною.

Спеціалісти у сфері енергетики. Відмова від російських енергоресурсів не лише в ЄС, але й в Україні потребуватиме розвитку власних проєктів у сфері газовидобутку, нафтопереробки та, особливо, відновлюваної енергетики з необхідністю дотримання Європейського зеленого курсу. Відтак, **фахівці у сфері альтернативної енергетики та енергоефективності** будуть найбільш затребуваними, зважаючи на світовий тренд сталого, низьковуглецевого розвитку. **Найбільшим буде попит на фахівців в галузі вітрової, сонячної, водневої енергетики**, що спеціалізуються на проектуванні, монтажу, сервісному обслуговуванні та ремонті установок.

Сектор відновлюваної енергетики є найпопулярнішим сектором енергетики, якщо розглядати питання про зміну робочих місць у глобальній енергетичній галузі. Згідно з опитуванням, проведеним Statista у 2021р., 55% працівників енергетичного сектору та 52% працівників нафтогазового сектору розглядали можливість переходу до сектору відновлюваної енергетики, якщо б вони змінили кар'єру в енергетичній галузі в найближчій перспективі¹⁸.

Логісти. Однією із найважливіших сфер у період війни стала логістика, завдяки якій стало можливо підтримувати життєдіяльність країни. Внаслідок «переформатування» економіки, передислокації виробничих потужностей ближче до європейських ринків збуту зі східної України на західну, зріс попит на **логістів, менеджерів зовнішньоекономічної діяльності, водіїв²⁰, вантажників, пакувальників та працівників складів, операторів перевезень, працівників транспортних терміналів**. А завдяки отриманню статусу кандидата на членство в ЄС, Україна поступово поглиблюватиме свою участь у міжнародних транспортних коридорах, а відтак зазначені професії залишатимуться в попиті.

Працівники медичної сфери. Війна супроводжується не лише втратою життя, виробничих фондів та інфраструктури, але й порушенням фізичного здоров'я і військових, і цивільних. Медичні працівники потрібні у будь-який час, проте в найближчому майбутньому лікування та реабілітація пережитого, нові виклики майбутнього зроблять попит на професійних медиків стабільно високим. Актуальними будуть професії **хірурга, кардіолога, невропатолога**. Популярності набуде професія **реабілітолога** — фахівця з відновлення після травм та операцій, а також **ерготерапевта**, який допомагає пацієнтам з порушеннями розвитку вправами на соціалізацію та координацію²¹.

¹⁸ Джерело: Sönnichsen N. Preferred energy sector in case of career change within the energy industry worldwide as of 2021, by current employment sector. — Statista, 9 May 2022, <https://www.statista.com/statistics/1197275/employment-switch-preferred-energy-sector/>.

¹⁹ Побудовано: там само

²⁰ Актуальною буде сфера перевезень особливо будівельних матеріалів зважаючи на необхідність модернізації та відбудови житла, а також гуманітарної допомоги.

²¹ Допомога ерготерапевта стає у нагоді пацієнтам, які втратили можливість самі себе обслуговувати у побуті через різні порушення в організмі (переважно внаслідок інсульту, хвороби Альцгеймера).

В Україні згідно з даними Державної служби статистики України (станом на початок 2021р.) налічувалося близько 2,7 млн. осіб з особливими потребами та понад десять мільйонів пацієнтів із хронічним перебігом захворювань²². Зростає частота хвороб, які призводять до зменшення тривалості життя та смертності. Відтак, пріоритетного значення набуває медична реабілітація пацієнтів. Також, до початку повномасштабного вторгнення, щорічно кількість людей, які потребували послуг реабілітації в середньому збільшувалася на 9,1%. Сьогодні кількість пацієнтів значно збільшилася, у т.ч. військових. Протягом 2014-2019рр. в Україні різного роду травми опорно-рухового апарату та центральної нервової системи отримали 320 тис. бійців²³, сьогодні їх кількість може перевищувати 1 млн. З огляду на комплексний характер реабілітаційного процесу, існуватиме потреба у спеціалізованих фахівцях, як, зокрема, логотерапевти, протезист-ортезисти та ін.

У післявоєнний період збільшиться попит й на **медсестер-доглядальниць**, оскільки літні або хворі люди внаслідок отриманих під час війни травм втратять можливість себе обслуговувати. Загалом же, медперсонал загальної медицини, педіатрії, геріатрії, в чій обов'язки входить проведення медоглядів, забір аналізів, введення лікарських препаратів, також залишатиметься в попиті.

Психологи. Значна частка населення через війну піддається не лише фізичним, але й психологічним травмам (багато українців стикаються з панічними атаками та невротизмом). Психологічна підтримка під час війни та після її закінчення буде дуже важливою і для військових, і для цивільних (у т.ч. дітей). Велика кількість українців, що втратили свій дім та рідних, потребуватимуть щонайменше допомоги психолога, а в окремих випадках психотерапевта. Подолання психосоціальних наслідків збройного конфлікту — те, на що має бути орієнтована політика

повоєнного відновлення. Особливо актуальною стане професія військового психолога, завданням якого є *запобігання негативним змінам у психіці військовослужбовця в бойових та екстремальних умовах*²⁴.

Як зазначалося на початку, війна змінює пріоритети в навичках та знаннях, відтак професії **вчителя** та **викладача** залишатимуться затребуваними та можуть стати престижними. А призупинення відтоку кадрів з системи освіти, зробить освітян конкурентними на ринку праці. Водночас, навчати потрібно буде також абсолютно новим професіям, тож основною навичкою освітянина має стати адаптивність та здатність вчитися самому.

ПРІОРИТЕТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПОЛІТИКИ РОЗБУДОВИ РИНКУ ПРАЦІ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Політика, зосереджена виключно на економічному відновленні, дозволить створити певну кількість робочих місць, але рівень та характер безробіття в період післявоєнного відновлення потребуватиме багаторівневого реагування. Після завершення війни Україна має відновити, наскільки це можливо, основні умови функціонування ринку праці, подолавши обмеження, пов'язані з навчанням, перепідготовкою та наданням фінансової підтримки, з урахуванням потреб людей з обмеженими можливостями, вдов, демобілізованих комбатантів та молоді. Важливо буде враховувати підвищену вразливість та психосоціальні проблеми людей, попит на навички, необхідні для реконструкції та відновлення країни.

Головними цілями та напрямками реалізації завдань із забезпечення зайнятості населення в період повоєнного відновлення, з урахуванням особливостей постконфліктної ситуації (несприятливе соціально-економічне середовище, високий рівень незахищеності, соціальна дезінтеграція населення та ін.) мають стати:

²² Джерело: Офіційний сайт Державної служби статистики України, <https://ukrstat.gov.ua/>.

²³ Див.: Реабілітолог Андрій Пенцак: Після 2014 року ми рухаємося вперед величезними кроками. — АрміяInform, 29 листопада 2019р., <https://armyinform.com.ua/2019/11/29/reabilitolog-andrij-penczak-pislya-2014-roku-my-ruhayemosya-vpered-velycheznymy-krokamy/>.

²⁴ Див.: Роль військового психолога під час воєнних дій. — Буковинський державний медичний університет, 22 квітня 2022р., <https://www.bsmu.edu.ua/blog/rol-vijskovogo-psyhologa-pid-chas-voyennyh-dij/>.

Збереження та збільшення людського капіталу.

✓ Створення умов для залучення працездатного населення до трудової діяльності у формальному секторі економіки;

✓ Створення умов для швидкого повернення українців, у т.ч. освітян²⁵ з-за кордону, шляхом створення/відновлення робочих місць. Повернення затребуваних фахівців вплине на темпи відновлення економіки України.

✓ Інтеграція в нові громади груп населення, що постраждали від війни, з метою зменшення їх вразливості. Залучення таких осіб до державних програм проведення громадських робіт з метою відновлення територій можуть стати пріоритетом в період післявоєнного відновлення або у період воєнного стану на територіях, які деокуповані.

✓ Розробка механізмів та інструментів підвищення територіальної мобільності населення з метою перерозподілу робочої сили між трудонедостатніми та трудонадлишковими регіонами, але такими, де не відбуваються бойові дії;

✓ Формування державного та регіональних банків вакансій для безробітних внутрішньо переміщених осіб з урахуванням можливості надання доступного або тимчасового житла як однієї з головних проблем внутрішньої міграції;

✓ Визначення на державному рівні переліку професій, які у коротко- та довгостроковій перспективі користуватимуться попитом, з донесенням даної інформації суспільству та максимальним стимулюванням навчання та перекваліфікації за визначеними професіями зі збереженням відповідних пропорцій потреб на ринку праці.

Інформаційно-просвітницьке забезпечення.

✓ Адаптація та реформування системи освіти та підготовки кадрів з метою скорочення недостатності навичок вимушених внутрішніх переселенців, демобілізованих комбатантів, молоді, жінок та інших постраждалих від конфлікту груп населення. Навчання є природним компонентом будь-якої ефективної стратегії боротьби з бідністю та соціальним відчуженням, а також дозволяє подолати проблеми нерівності, які виникли внаслідок війни. Мірою того, як ведення війни розвивається, мають розвиватися освіта та наука. Водночас, політика має реформуватися з відображенням реальної ситуації, встановленням профілю цільових груп, їх потреб у навчанні, а також переліку установ.

✓ Сприяння розширенню навичок та компетенцій у спосіб професійної підготовки та перепідготовки різних груп населення, які постраждали від війни. Війна перериває розвиток навичок за багатьма видами економічної діяльності, порушує інститути та механізми, за допомогою яких люди мали можливість їх розвивати. Більшість тих, хто з початком війни став безробітним, без перекваліфікації не зможе залишитися на тому ж рівні соціального статусу та мати ті ж доходи, як до війни. Формування ж навичок підвищує шанси людини до працевлаштування.

✓ Реформування навчальних матеріалів та курсів з метою адаптації їх до змін на ринку праці. Через особливості повоєнного відновлення наявні засоби навчання мають бути модифіковані.

✓ Формування програм навчання для груп населення, що постраждали від війни з урахуванням інклюзивного підходу (подолання дискримінації, яка існує між чоловіками і жінками, молодим і старшим

²⁵ З різних регіонів України за кордон виїхало приблизно 26 тисяч педагогів. Джерело: Скільки учнів і вчителів зараз за кордоном – у МОН озвучили цифри. – Нова українська школа, 27 травня 2022р., <https://nus.org.ua/news/skilky-uchniv-i-vchyteliv-zaraz-za-kordonom-u-mon-ozvuchyly-tsyfry/>.

поколінням, етнічними або релігійними групами у доступі до навчання). Основні заходи з формування навчальних програм післявоєнного відновлення мають включати аналіз потреб у навчанні потенційних кандидатів, постачальників послуг у сфері освіти, а також тенденцій ринку праці, систему моніторингу та оцінки навчальних програм, що дозволить відслідковувати їх ефективність.

✓ *Налагодження партнерських відносин з приватними компаніями та державними установами з метою підготовки та перепідготовки професійних кадрів у післявоєнний період.* Важливими стане безпосередньо навчання на робочому місці підприємств, у т.ч. у формі традиційного навчання або проведення практики у відповідних закладах (наприклад, медичних).

✓ *Сприяння підвищенню рівнів кваліфікації через проведення різноманітних online-курсів та інших видів online-навчання за різними спеціальностями відповідно до потреб ринку праці у післявоєнний період.* Важливими має стати всеохоплюючий розвиток online-освіти, що має потенціал до забезпечення всеосяжної освіти та навчання протягом усього життя.

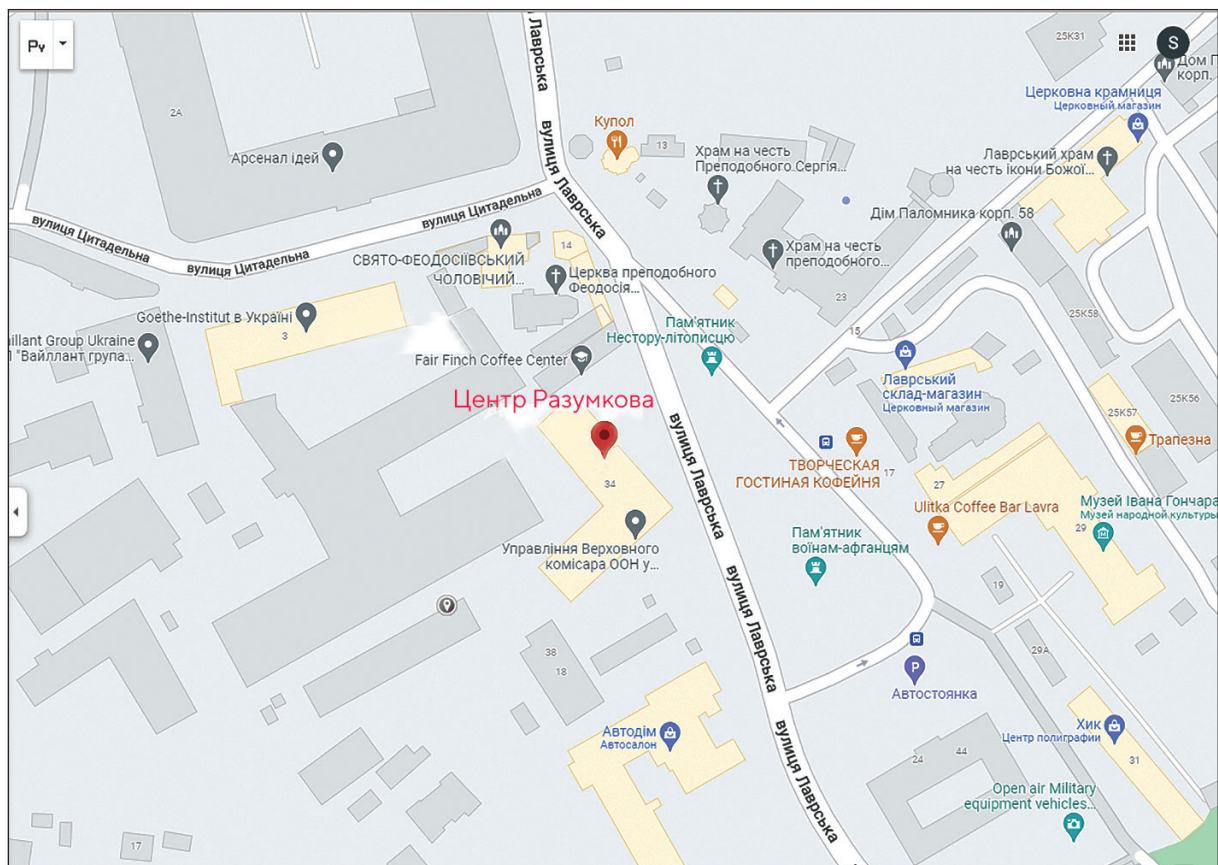
Фінансове та технічне забезпечення.

✓ *Сприяння відновленню освітніх закладів, включаючи фізичну та технічну інфраструктуру.* Оскільки збройний конфлікт послаблює потенціал освітніх закладів, а також руйнує їх фізичні конструкції та обладнання, необхідним стане фінансування їх відновлення.

✓ *Покращення умов функціонування малого та середнього бізнесу з метою активізації самозайнятості населення.* Запорукою стане допомога та мінімізація бюрократичних перешкод для створення власного бізнесу для тих, хто втратив доходи та житло.

✓ *Підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення клінічних баз для навчання студентів медичних спеціальностей, особливо майбутніх реабілітологів, фізіотерапевтів, кабінети яких мають бути оснащені сучасними засобами реабілітації, тренажерами та обладнанням для опанування технологій.*

✓ *Підтримка розвитку профтехосвіти, зміна системи фінансування та збільшення держзамовлення на технічні спеціальності.*

Наша адреса:

01015, м. Київ, вул. Лаврська, 16, 2-й поверх

Телефон: (38 044) 201-11-98

Факс: (38 044) 201-11-99

e-mail: info@razumkov.org.ua

Веб-сторінка: www.razumkov.org.ua